

Pla de formació per a la integració de les persones amb discapacitats a les instal·lacions municipals de les comarques de Barcelona

Mercedes Ríos Hernández

*Professora del Departament de Didàctica de l'Expressió Musical i Corporal
Facultat de Formació del Professorat de la Universitat de Barcelona*

Paraules clau:

detecció de necessitats formatives, pla de formació, discapacitats, tècnics esportius municipals

Abstract

The present article presents the results of an investigative work: Physical Activity training plan adapted to disabilities, for sports specialists from towns and cities in the province of Barcelona. The purpose of this study is to detect training needs and then establish the design of a training plan addressed to sports specialists of the province of Barcelona, focused on the area of Physical Activity adapted for people with disabilities.

For the detection of training needs we have applied two research methods: distribution of questionnaires to be filled by 202 sports specialists from municipal sports facilities in the Barcelona province, and the collaboration technique applied to a group of 21 sports specialists and technical directors.

The results show a great heterogeneity of training and on this basis we propose a Training Plan that takes into account observed needs, ranging from the information stage up to the innovation research through research action.

Resum

El present article presenta els resultats del treball d'investigació *El Pla de Formació d'Activitat Física Adaptada a les discapacitats, per als tècnics esportius municipals de la província de Barcelona*. Aquesta investigació pretén establir, prèvia detecció de les necessitats formatives, el disseny d'un pla de formació adreçat als tècnics esportius de la província de Barcelona, centrat en l'àmbit de l'Activitat Física Adaptada (AFA) a les persones amb discapacitats.

La detecció de les necessitats formatives s'ha determinat mitjançant l'aplicació de dos mètodes de recerca: l'administració de qüestionaris a 202 tècnics esportius de les instal·lacions esportives municipals de les comarques de Barcelona i la tècnica del procés col·laboratiu aplicat a un grup de 21 tècnics i directores-tècnics esportius.

Com a resultats, es manifesta una gran heterogeneïtat a nivell formatiu i es presenta la proposta de Pla de Formació en funció de les necessitats observades. Un pla que inclou des de l'estadi d'informació fins al d'innovació-investigació mitjançant la investigació-acció.

Introducció

El treball d'investigació *El Pla de Formació d'Activitat Física Adaptada a les discapacitats*, per als tècnics esportius municipals de la província de Barcelona, va ser encarregat per la Diputació de Barcelona (Àrea d'Esports i Turisme) a la Secció de Formació i Investigació en Activitat Física Adaptada de l'Associació Esportiva Ciutat Vella (AECV). Aquest treball va desenvolupar-se al llarg de l'any 1996 i actualment es troba en fase d'aplicació.

Van intervenir-hi, a banda de l'autora com a responsable, el Dr. Francesc Imbernon en l'apartat de la identificació i anàlisi de les necessitats de formació mitjançant la tècnica de Procés Col·laboratiu i la Sra. Cristina Rivera en el tractament estadístic.

Per obvis motius d'extensió es farà aquí només referència al procés d'investigació, deixant de banda el marc teòric i conceptual que va suposar una acurada anàlisi del concepte d'AFA amb l'objectiu principal de demostrar que aquest no és un terme tancat, restringit al col·lectiu de persones amb discapacitats, insistint en la idea de que la pràctica física en aquests col·lectius no és només una finalitat en si mateixa, sinó un procés facilitador de l'objectiu de la integració i la normalització social de l'individu. Posteriorment es va fer esment de les principals organitzacions internacionals, estatals i nacionals, fent-se evident el predomini d'una concepció competitiva i, conseqüentment, de la marginalitat de la vessant recreativa, la qual cosa evidencià una manca de normalitat en el tractament de les activitats físiques de les persones amb discapacitat.

S'analitzaren també els programes més significatius de formació en l'àmbit de l'AFA en l'actualitat dins del marc de la Unió Europea, fent un recorregut històric i legislatiu per les principals iniciatives en aquest camp que s'han donat principalment a Catalunya i a la resta de l'Estat, per tal de comprendre la situació actual, i com a marc de referència que es va tenir present a l'hora de dissenyar el pla de formació per als tècnics esportius.

S'ha cregut convenient iniciar el present article presentant un resum dels antecedents que han portat a plantejar els objectius i el principi de procediment de la investigació realitzada. Es tracta dels dos programes de promoció de l'esport (com un mitjà d'integració i normalització social) endegats des del 1988 per la Diputació de Barcelona i l'Ajuntament de Barcelona, els quals han afavorit que apareguin necessitats formatives en el personal tècnic de les instal·lacions dependents de les institucions esmentades, i es fa referència a les conclusions més significatives del treball de recerca *Anàlisi de les necessitats de formació dels tècnics de la Federació Catalana d'Esports per a Minusvàlids (FCEM)* (Ríos, M. 1994), les quals ja evidencien

ven l'alt nivell d'autodidactisme en el camp de l'esport adaptat.

A continuació es descriu l'estudi realitzat a 51 instal·lacions esportives municipals de la província de Barcelona, amb l'administració a 202 tècnics esportius d'un qüestionari on es detecten les seves necessitats de formació. Paral·lelament al qüestionari, s'ha utilitzat un segon mitjà de detecció de necessitats: la tècnica del Procés Col·laboratiu, on van participar 21 tècnics i Directors Tècnics esportius d'algunes de les instal·lacions participants.

Amb aquesta doble medició de dades quantitatives i qualitatives i tenint en compte l'entorn legislatiu a Catalunya i els programes formatius en AFA a les discapacitats ja existents, es proposa el disseny del Pla de Formació amb l'objectiu principal de formar i millorar el nivell docent, cercant la innovació educativa en aquest àmbit.

Els objectius i el principi de procediment

Objectius

- Detectar i mesurar les necessitats formatives en Activitat Física Adaptada a les discapacitats, dels tècnics esportius que desenvolupen la seva tasca docent a les instal·lacions municipals de la província de Barcelona.
- Elaborar una proposta de formació en funció de les demandes detectades.

Principi de procediment

- El nivell de formació, en l'àmbit de les Activitats Físiques Adaptades a les discapacitats, dels tècnics esportius municipals de la província de Barcelona és insuficient.

Els antecedents

Per tal de comprendre la situació actual en les instal·lacions esportives municipals ubicades a les comarques de Barcelona, en relació a la integració dels usuaris amb discapacitats, cal fer esment dels dos progra-

mes de promoció de l'esport duts a terme per la Diputació de Barcelona i l'Ajuntament de Barcelona. L'objectiu d'ambdós és el de la promoció de l'esport com un mitjà socialment integrador i normalitzador, intentant garantir el dret a la pràctica de l'activitat física amb igualtat de condicions que la resta de la població. Podem dir que per primera vegada les institucions actuen amb l'objectiu de facilitar la participació del col·lectiu de persones amb discapacitat en activitats allunyades de l'entorn competitiu i obrint el ventall de possibilitats de pràctica física.

L'altre antecedent que cal citar és el primer estudi de necessitats formatives en l'àmbit de l'esport adaptat a la discapacitat física a Catalunya: *Anàlisi de les necessitats de formació dels tècnics de la Federació Catalana d'Esport per a Minusvàlids (FCEM)* (Ríos, M., 1994).

Les conclusions extreïdes d'aquest treball i de les dues experiències anteriors, van obligar al plantejament d'algunes qüestions d'interès:

1. *Es del tot cert que el nivell de formació en l'àmbit de l'AFA correspon en un alt índex a l'autodidactisme?*

La mostra escollida en el treball esmentat aportava unes dades reveladores:

- el 50% dels tècnics de la FCEMF eren autodidactes en formació esportiva en general
- el 48% dels mateixos ho eren en formació en AFA

2. *Una altra reflexió d'interès pot fer-se sobre la manera d'entrar en contacte amb el món de l'esport adaptat.*

En aquest sentit, un 50% dels tècnics de la FCEMF van prendre contacte amb les AFA pel coneixement d'una persona amb discapacitat o bé per una pràctica esportiva anterior a una lesió. La qual cosa dóna una idea aproximada de l'alt índex de voluntariat i de que, en gran part, en funció de les seves necessitats, han anat formant-se.

Aquesta situació concreta de les AFA a les discapacitats físiques és extrapolable a les AFA a col·lectius amb discapacitat sensorial, psíquica i paràlisi cerebral segons les diverses observacions de camp.

La conseqüència de tot l'anterior és el plantejament d'una tercera reflexió:

3. *Si el propi esport adaptat dins de les seves organitzacions observa aquesta precarietat formativa, no pot ser massa millor en el col·lectiu de tècnics municipals, els quals no han disposat en els seus plans de formació d'un conjunt de matèries referides a les AFA, ja que la integració de les persones amb discapacitat en l'oferta esportiva municipal és un tema que no s'ha plantejat fins fa pocs anys. Aquesta reflexió va quedar corroborada en converses mantingudes amb sis gerents d'instal·lacions esportives municipals de Barcelona, en *L'estudi de les necessitats formatives en l'esport-integració a Barcelona ciutat* (Ríos, M., 1995), a les quals va detectar-se que:*

- L'aplicació dels programes de promoció d'esport dirigits a les persones amb discapacitats ha obert un canal d'oferta/demanda que ha provocat que en les instal·lacions hagi augmentat la presència d'usuaris amb discapacitats.
- Els tècnics esportius han hagut d'assumir aquesta integració sense haver rebut una formació institucionalitzada específica suficient.
- Hi ha un grup d'instal·lacions (principalment aquelles que ofereixen activitats aquàtiques) que reben demandes d'Escoles, Centres o Tallers d'Educació Especial des de fa 12 anys aproximadament i que aquestes necessitats s'han hagut de cobrir amb l'experiència i l'auto-didactisme dels seus tècnics, fins que han començat a aparèixer iniciatives formatives institucionals. Sovint es detecta que és un dels tècnics de la instal·lació el que assumeix tots els grups de persones amb discapacitat (generalment per motius d'interès personal, de sensibilització, etc).

Vistes les reflexions anteriors, un Pla de Formació dirigit als tècnics municipals ha de permetre:

- Donar seguretat i informació als tècnics esportius, millorant la seva qualitat d'ensenyament, evitant les situacions d'angoixa que crea la inseguretat davant les situacions desconegudes.
- Facilitar una major afluència de persones amb discapacitats a les instal·lacions municipals, afavorint la integració i la normalització social.
- Sensibilitzar a la resta d'usuaris de la instal·lació envers el col·lectiu de persones amb discapacitats (la convivència i les relacions interpersonals són la base de la tolerància).
- Fer de la instal·lació esportiva un espai obert a tothom.

La detecció de les necessitats formatives i l'anàlisi de resultats

En aquest apartat es descriuen els dos mètodes emprats:

- *Anàlisi quantitativa:* administració d'un qüestionari a 202 tècnics esportius de la província de Barcelona.
- *Anàlisi qualitativa:* la tècnica del *Procés Col·laboratiu*, aplicat a un grup de 21 tècnics i directors tècnics esportius.

Passada del qüestionari. Anàlisi dels resultats estadístics

El qüestionari

El qüestionari va administrar-se per correu. Es va trametre a cadascuna de les instal·lacions esportives i el gerent de la instal·lació (que ja coneixia prèviament la intencionalitat dels qüestionaris per contactes mantinguts amb l'equip d'investigació) els feia arribar als seus tècnics, que contestaven de for-

ma anònima. El contingut es presenta a l'annex núm. 1.

La mostra

La mostra està composta per instal·lacions de 31 ciutats de la província de Barcelona amb més de 20.000 habitants. Si prenem la mitjana que indica que hi ha un 3% de la població amb discapacitats, els tècnics presents en poblacions de més de 20.000 habitants seran aquells amb major possibilitat d'haver conegut usuaris amb discapacitat. Alhora, el pla de formació resultant serà vàlid per a tot el territori ja que les característiques de les persones amb discapacitat no es veuen afectades per la variable del nombre d'habitants.

S'ha seleccionat una instal·lació de cada ciutat, exceptuant la ciutat de Barcelona, on s'han seleccionat 20 instal·lacions per raons demogràfiques. De cada instal·lació s'ha enquestat a quatre tècnics esportius (exceptuant 2 instal·lacions en què s'han enquestat 5 tècnics).

Els resultats

En el comentari dels resultats es farà generalment referència a dos tipus de percentatges. En ser una enquesta on moltes de les preguntes són de resposta múltiple, creiem més adequat en aquestes parlar de *percentatge de casos* (és a dir, la proporció de persones que han assenyalat la resposta que es comenta). En les respostes d'una sola possibilitat, es farà referència al *percentatge de resposta*.

A continuació s'analitzen els resultats dividits per blocs homogenis de continguts.

1. Presència d'usuaris amb discapacitat a les instal·lacions

Abans de passar a analitzar discapacitat per discapacitat, cal assenyalat:

- que 197 individus afirmen que han tingut contacte amb algun usuari amb discapacitat, la qual cosa suposa un 97,5%

TIPUS DE CURS	%
Cursos d'especialització en una discapacitat concreta	30,8
Cursos introductoris en general	23,6
Cursos de natació adaptada a totes les discapacitats	21,3
Cursos de natació específics a discapacitats concretes	20,8
Altres cursos	3,1

Taula 1. Tipus de cursos més sol·licitats.

DEMANDA DE CURSOS D'ESPECIALITZACIÓ EN UNA DISCAPACITAT CONCRETA	% DE CASOS
Discapacitat psíquica	87,0
Discapacitat física	80,2
Discapacitat visual	64,9
Discapacitat auditiva	56,5

Taula 2. Cursos d'especialització amb més demanda.

- que 4 individus assenyalen que mai no han tingut contacte amb un usuari amb discapacitat, només un 2%
- que només un subjecte no contesta (0,5%)

Discapacitat física

Només un 13,4% dels tècnics enquestats no s'han trobat mai amb un usuari amb discapacitat física a la seva instal·lació. Un 86,1% afirma que sí.

Quant al tipus de discapacitat, el més nombros és la paràlisi cerebral, que apareix en el 59,6% de casos, seguit per l'espina bífida (41,6), hemiplègia (34,2), paraplègia (43,5) i distròfia muscular (37,3).

Discapacitat psíquica

En aquest cas els percentatges són molt similars als de la discapacitat física, amb un 84,1% de tècnics que han tingut usuaris amb aquesta característica, essent només un 15,8% els que mai no han tingut cap cas.

Quant a les tipologies, el 78,8% dels casos es refereixen a discapacitat psíquica moderada, seguida per la lleugera (56,4) i molt a prop la severa (51,5).

Discapacitat sensorial

En aquesta discapacitat la diferència continua essent significativa, encara que menor. Un 65,8% de tècnics han tingut usuaris amb discapacitat sensorial i un 34,2 no n'han tingut.

En aquest cas, es demanava diferenciar entre discapacitat auditiva i visual, essent molt superior el percentatge d'usuaris amb discapacitat auditiva (81,1% dels casos) enfront d'un 69,3% referit a la discapacitat visual.

Dividit per tipologies de discapacitat visual, la diferència entre ceguesa parcial i total només és de 7 punts. En l'auditiva, la majoritària és la sordesa profunda.

2. Dificultats per desenvolupar la tasca de tècnic esportiu segons les discapacitats

Discapacitat física

En aquesta discapacitat, destaquen en primer lloc els problemes de manca de formació suficient, amb un 65,4% dels casos. Segueix la manca de material adaptat (62,3) i, en tercer lloc, les barreres arquitectòniques (50,3), seguida per la manca de monitor de suport (40,9).

En aquest cas podem observar que si bé es detecta, per deducció, que força instal·lacions tenen solucionats els problemes de barreres arquitectòniques (BBAA), els tècnics insisteixen en la seva manca de preparació com a primer factor que dificulta la seva tasca.

Discapacitat psíquica

En aquesta tipologia de discapacitat també la manca de formació se situa com a primer factor de dificultat (61,9% dels casos), seguit pels problemes de comunicació (51,7) i la manca de material adaptat (43,5). Com a quarta dificultat hi ha la manca de monitor de suport (40,8).

Discapacitat sensorial

Visual

En aquest grup la primera dificultat és la manca de formació suficient (52,4% dels casos), seguida per la manca de mate-

rial adaptat (50%) i les BBAA (45,1). Els problemes de comunicació (37,8) es situen en quart lloc, seguit per la manca de monitor de suport (29,3).

Auditiva

En aquesta discapacitat, com era d'esperar, les dificultats de comunicació se situen en el primer lloc amb un 67,5% dels casos, seguides per la manca de formació (59) i, en tercer lloc i a distància amb un 26% dels casos, la manca de monitor de suport.

Com a comentari a aquest apartat, caldria destacar que la manca de formació és la dificultat que més s'ha citat en conjunt, la qual cosa reafirma la intencionalitat del present estudi, fent-se evident la demanda per part dels tècnics. Només en el cas de la discapacitat auditiva els problemes de comunicació són superiors als de formació, encara que aquest darrer factor hi apareix en segon lloc.

3. L'opinió sobre la suficiència de la pròpia formació per assumir la integració de les persones amb discapacitats. Els tipus de cursos que creuen que necessiten per millorar la seva formació

Un 64% dels enquestats afirmen que no tenen prou formació, mentre un 36% diuen que estan suficientment formats. Aquest 36% es veu matisat per la següent pregunta que fa referència als tipus de cursos que voldrien rebre, on només un 4,6% dels casos afirmen que no tenen necessitats formatives. Creiem que en aquest cas un volum important d'enquestats equiparen experiència professional amb formació, una dada que es confirmarà posteriorment quan s'analitzi el nivell d'autodidactisme.

Quant als cursos sol·licitats vegi's la taula 1. En l'apartat d'altres cursos, els tècnics fan referència a cursos que els permetin obtenir alguna titulació oficial, o bé a cursos on es tinguin presents aspectes mèdics i metodològics.

Referent als cursos d'especialització, el tipus de discapacitat amb més demanda és l'expressada a la taula 2.

4. *El nivell d'estudis acadèmic dels tècnics esportius*

5. *Titulació acadèmica esportiva dels tècnics*

En aquest apartat es detecta una gran heterogeneïtat. Malgrat tot, s'especifiquen les titulacions amb més representants entre el grup de tècnics que han contestat el qüestionari.

6. *L'opinió sobre el propi nivell formatiu per atendre les persones amb discapacitats*

A la pregunta que fa referència a si els tècnics creuen que tenen la suficient formació per assumir la integració de persones amb discapacitats a les seves sessions d'activitat física, *el 65% dels enquestats ha respost que no*. Aquesta opinió, segons l'anàlisi bivariant, no té a veure ni amb el nivell acadèmic ni formatiu a nivell esportiu. El 80% dels tècnics que declaren haver fet el Curs de l'ensenyament de la natació a les persones amb discapacitats (Diputació de Barcelona), i el d'Entrenador de natació de la FCEM declaren estar prou formats per assumir la integració de persones amb discapacitat a les seves sessions.

7. *Formació esportiva per atendre les persones amb discapacitats*

En aquest apartat destaca l'alt nivell d'*autodidactisme* en aquest àmbit, que se situa en un *45,5% dels casos*. D'altra banda cal comentar també l'alt nivell d'heterogeneïtat en els cursos que han realitzat els tècnics. A la taula 5 citem el percentatge de casos de totes les possibilitats de resposta múltiple. De les dades de la taula 5, caldria comentar, a més de la distància important que suposa l'autodidactisme per sobre de qualsevol curs formatiu, que el segon en importància és l'apartat "altres cursos" on els tècnics havien d'indicar de quin curs es tractava. Curiosament, diversos tècnics citen com a cursos la seva experiència en entitats (ONCE, FCEM) o amb col·lectius de persones amb discapacitats. A banda d'aquesta dada, els altres cursos que citen

acostumen a ser cursets organitzats per entitats representatives de les diverses discapacitats. Amb la qual cosa s'evidencia la manca d'una formació més o menys estable que pugui oferir una equiparació en la formació dels tècnics.

En aquest apartat comentarem la darrera pregunta del qüestionari, on es demanava a l'enquestat que inclogués aquelles observacions i els comentaris que cregués oportuns. La majoria d'aquests versen sobre la formació:

- manca de cursos especialitzats sobre el tema
- manca d'informació
- descoordinació en les iniciatives formatives institucionals
- necessitat d'una formació continuada
- major difusió dels cursos que s'organitzen
- necessitat de reconeixement oficial dels cursos i la seva titulació
- inclusió del tema de les discapacitats en els cursos de TEB
- el preu massa car dels cursos que s'organitzen des d'entitats privades

8. *L'actitud dels tècnics davant de la integració de les persones amb discapacitats*

Davant de la pregunta de si creuen que la integració de les persones amb discapacitats és possible en una instal·lació esportiva, *un 60% diu que sí i un 36% diu que sí amb matisacions i només un tècnic diu explícitament que no*. Quant a les matisacions, totes van al voltant d'insistir en una

NIVELL D'ESTUDIS	%
Certificat d'estudis primaris	1,6
EGB	8,9
FP1	5,8
FP2	12,2
BUP	13,7
COU	25,8
Estudis universitaris	32,1

Taula 3.

TITULACIÓ	%
Monitor de Natació	35,4
Tècnic d'Esport de Base	13,0
Llicenciat en Educació Física	10,4
Entrenador de Natació	8,9
Entrenador auxiliar de Natació	5,7
Mestre en Educació Física	4,7
Entrenador d'Atletisme	3,6

Taula 4.

FORMACIÓ ESPORTIVA PER ATENDRE DISCAPACITATS	% DE CASOS
Autodidactisme	45,5
Cursos d'animadors esportius per a la integració	21,6
Altres cursos	20,9
Jornades informatives de l'Escola Catalana de l'Esport	18,7
Curs d'Ensenyament de la Natació a persones amb discapacitats (Diputació de Barcelona)	17,2
Assignatures en llicenciatures	11,2
Cursos de gimnàstica correctiva	9,0
Seminari Internacional INEFC 1994	6,7
Entrenador de natació FCEM	6,0
Jornades Societat, Esport i Diversitat UB	3,7
Postgrau Activitats físiques adaptades INEFC	0,7

Taula 5.

millor formació, l'adequació de les instal·lacions i el material, la presència de voluntaris o de monitor de suport.

Conclusions a la passada del qüestionari

La primera conclusió i la més important és la confirmació del principi de procediment. És a dir, que, efectivament, *el nivell de formació, en l'àmbit de les AFA a les discapacitats, dels tècnics esportius municipals de la província de Barcelona, és insuficient.*

Es detecta una gran *heterogeneïtat formativa i un alt índex d'autodidactisme.* Aquest fet ha dut al plantejament de tres nivells de formació per tal de poder donar resposta als diferents estats formatius que es detecten en els tècnics, que podrà anar des d'una conferència-debat de caràcter introductor, fins a un curs complet de 60 hores i arribant a seminaris d'aprofundiment, culminant el procés formatiu amb els grups d'investigació-acció.

El tipus de *curs* més sol·licitat per part dels tècnics està referit a cursos sobre AFA a la discapacitat física i psíquica i els de tipus *introductor* a les discapacitats. Per tant es creu convenient, de cara al disseny del Pla de Formació, prioritzar aquests cursos.

I en un segon nivell de prioritat, *cursos relacionats amb la discapacitat sensorial.*

En ambdues prioritats destaca la demanda expressada pels tècnics de *cursos genèrics i específics de natació*, la qual cosa té una justificació clara. És una pràctica recomanada per l'estament mèdic i, conseqüentment, la demanda més nombrosa respecte a la resta d'activitats.

També es desprèn demanda dels tècnics de la presència de continguts dins dels cursos referits al tracte amb el col·lectiu, tant en adaptacions metodològiques de les activitats, com en recursos dirigits a superar els problemes de comunicació i d'integració expressats pels tècnics en el qüestionari quan feien referència a les seves dificultats per assumir la integració.

Identificació i anàlisi de les necessitats de formació mitjançant la tècnica del procés col·laboratiu

Per tal de complementar els resultats obtinguts mitjançant l'administració del qüestionari i amb la direcció del Dr. Francesc Imbernon, catedràtic de Formació de la Universitat de Barcelona, es va reunir a la seu de la Diputació de Barcelona a un grup de 21 persones (tècnics i directores tècnics esportius) pertanyents a instal·lacions esportives que havien participat en la passada dels qüestionaris. El mètode del Procés Col·laboratiu permet, en successius treballs de grup, arribar a opinions consensuades, en aquest cas referides a la prioritització de les necessitats de formació del col·lectiu.

Les conclusions de la sessió van ser les següents:

- La primera conclusió és una valoració molt positiva del mètode emprat. Va detectar-se que hi havia hagut molt poc diàleg previ sobre la formació, la qual cosa va influir positivament en les discussions, que van ser en tot moment intenses, enriquidores i molt creatives.
- És també detectable l'acord a què van arribar els participants respecte a la prioritització de les pràctiques per damunt d'una formació més teòrica. Si bé valoraven els continguts teoricopràctics que fins ara s'han anat oferint en els cursos, insistien en la necessitat d'incloure hores de pràctiques i de recursos en centres d'esport adaptat o en instal·lacions amb experiències d'integració.

La qual cosa va suggerir la possibilitat d'incloure en el pla de formació seminaris per tractar des d'un punt de vista practicoteòric l'estudi de casos o el tractament d'una discapacitat concreta, i també l'organització de grups de treball (tant a nivell de districtes a Barcelona ciutat, com local o comarcal a la resta del territori) mitjançant l'aplicació del model formatiu d'investigació-acció, el

qual inclouria la realització d'un projecte o la resolució de problemes comuns.

- La voluntat de conèixer l'entorn de les persones amb discapacitats, de disposar de coneixements bàsics respecte a les discapacitats (descripció i anàlisi) i sobre els aspectes didàctics per poder atendre les necessitats educatives del col·lectiu, demostra una alta sensibilització que bé podia estar esbiaixada per la presència de persones realment interessades.

Proposta del pla de formació i conclusions

Va arribar-se a la proposta final de Pla de Formació seguint les següents estratègies:

1. Recollida i anàlisi dels plans de formació en l'àmbit de l'AFA a nivell europeu, estatal i nacional (present dins del marc teòric de la investigació).
Va detectar-se que la majoria de les iniciatives formatives existents (deixant de banda les acadèmiques) estaven mancades d'un pla de formació, essent en la majoria dels casos accions puntuals sense prèvia detecció de necessitats i amb un alt component de formació en l'àmbit competitiu (especialment per part de les federacions i entitats d'esport adaptat). En conseqüència, va voler-se oferir un pla de formació que realment donés resposta de manera objectiva i continuada a les necessitats del col·lectiu de referència en l'àmbit de la integració i la recreació.
2. Estudi dels programes formatius oferts per la Diputació de Barcelona i adequació de la proposta, les seves característiques i nivell d'actuació (territorialitat, competències, etc.)
3. Anàlisi dels resultats de l'investigació mitjançant el creuament de dades.

Del creuament de les dades obtingudes en l'anàlisi quantitativa i qualitativa obtenim les següents conclusions:

- Es constata que el nivell formatiu actual en AFA a discapacitats dels tècnics esportius que desenvolupen la seva tasca a les instal·lacions esportives de la província de Barcelona, és insuficient.
- Que la demanda de cursos de formació va majoritàriament dirigida a cursos específics sobre les discapacitats físiques i psíquiques i generals sobre les diverses discapacitats.
- Que la presentació dels continguts ha d'incloure un bon nivell de pràctica en cadascun dels col·lectius, prioritzant-se la formació pràctica per damunt d'una formació més teòrica.
- Que l'estratègia de formació haurà de contemplar 3 estadis, en funció de l'heterogeneïtat formativa i de l'alt índex d'autodidactisme detectats.

1. INFORMACIÓ
2. FORMACIÓ
3. INNOVACIÓ-INVESTIGACIÓ

Per tant, el present Pla de Formació inclou necessàriament tots tres estadis, els quals hauran de tenir-se presents a la vegada en el moment de la seva planificació.

D'acord amb aquestes conclusions, s'ha dissenyat un Pla de Formació que preveu dues prioritats en funció de dos criteris:

- la demanda expressada pels propis tècnics
- el seu nivell de coneixement de les AFA

A les taules 7 i 8 es presenta la totalitat del pla de formació resultant de la investigació:

Per finalitzar, voldríem comentar la importància de la innovació i investigació i els grups de treball en investigació-acció. La raó d'ubicar aquest estadi formatiu en una segona prioritat es basa en dos motius: la necessitat de formació de caire bàsic i la disponibilitat pressupostària de la institució

	MODALITAT FORMATIVA
INFORMACIÓ	• Aules obertes
FORMACIÓ	• Curs • Seminari
INNOVACIÓ-INVESTIGACIÓ	• Grup de treball: Investigació-acció

Taula 6. Els tres estadis del Pla de formació.

ESTADI	MODALITAT I DURADA	OBJECTIUS	ACCIONS FORMATIVES
INFORMACIÓ	AULES OBERTES 5 hores	Oferir coneixements bàsics introductoris	<ul style="list-style-type: none"> • Estimulació precoç i activitats aquàtiques • L'activitat física i les malalties cròniques • L'activitat física i les patologies menys habituals en les discapacitats • El material esportiu adaptat • L'activitat física i els trastorns de l'aprenentatge • Les discapacitats i l'avaluació del desenvolupament motor i la condició física • Criteris d'adaptació dels jocs habituals en EF per facilitar la integració de l'usuari amb discapacitats • Fitness i discapacitats a les instal·lacions municipals • Atencions, precaucions i tracte amb la persona amb discapacitat física
FORMACIÓ	CURSOS DE FORMACIÓ 30-60 hores	Proporcionar els coneixements bàsics per poder atendre les necessitats educatives especials (NEE) de les persones amb discapacitats en sessions d'activitat física i esportiva, integrada o específica.	<ul style="list-style-type: none"> • Curs d'Animadors Esportius per a la integració de les persones amb discapacitats • Curs d'Activitat Física Adaptada a la discapacitat psíquica • Curs d'Activitat Física Adaptada a la discapacitat física • Curs sobre l'ensenyament de la natació a les persones amb discapacitats • Curs sobre l'ensenyament de la natació a les persones amb discapacitat psíquica • Curs sobre l'ensenyament de la natació a les persones amb discapacitat física
	SEMINARIS 15 hores	Aprofundir en els coneixements conceptuals i procedimentals per millorar l'atenció de les NEE de les persones amb discapacitat.	<ul style="list-style-type: none"> • La paràlisi cerebral i les activitats aquàtiques • La discapacitat psíquica i les activitats aquàtiques • La discapacitat física i les activitats aquàtiques • Estudi de casos pràctics de discapacitat psíquica i integració • Estudi de casos pràctics de discapacitat física i integració

Taula 7. Resum del Pla de formació. Prioritat 1.

ESTADI	MODALITAT I DURADA	OBJECTIUS	ACCIONS FORMATIVES
FORMACIÓ	CURSOS DE FORMACIÓ 30-60 hores	Proporcionar els coneixements bàsics per poder atendre les necessitats educatives especials (NEE) de les persones amb discapacitats sensorials en sessions d'activitat física i esportiva, integrada o específica.	<ul style="list-style-type: none"> • Curs d'Activitat Física Adaptada a la discapacitat sensorial • Curs sobre l'ensenyament de la natació a persones amb discapacitat sensorial
INNOVACIÓ-INVESTIGACIÓ	INVESTIGACIÓ-ACCIÓ 2-3 hores per setmana al llarg d'un curs acadèmic	Investigar de manera contextualitzada la pròpia pràctica amb la finalitat d'innovar.	<ul style="list-style-type: none"> • Grups de treball (de 7 a 15 tècnics) • A nivell local i/o comarcal • Suport de formador exterior

Taula 8. Resum del Pla de formació. Prioritat 2.

que va encarregar l'estudi que, lògicament, havia de fer un primer esforç quant a la formació general del col·lectiu de tècnics.

Aquest estadi final de formació està dirigit al col·lectiu de tècnics esportius amb un alt nivell d'experiència docent i amb inquietuds per millorar la seva tasca docent. Segons F. Imbernon (1994), és un model d'investigació compromès amb els problemes educatius, i que pretén ser útil als docents i que ajuda a acostar teoria i pràctica.

Però el més important és el mètode, el treball reflexiu de grup amb la seva posterior aplicació i anàlisi. Es proposaran grups de treball a nivell local i/o comarcal, amb grups de 15 persones com a màxim i un mínim de 7. La seva durada seria d'un curs acadèmic amb una freqüència de trobada d'un dia a la setmana en sessions de 2 a 3 hores.

En aquestes trobades els protagonistes de la seva formació són els mateixos tècnics i no experts de l'exterior. Evidentment, els candidats a aquest tipus d'experiència han de ser persones realment preocupades per la seva feina, que tinguin la voluntat de créixer en coneixements, ja que comporta un alt grau d'implicació en la tasca formativa. Malgrat tot, és necessària la presència d'un formador exterior que faciliti el suport logístic i el seguiment i dinamització de les sessions.

Aquesta modalitat formativa es considera com la més crítica i emancipadora, que ajuda a madurar més als seus participants i elimina l'aïllament professional. La investigació-acció és actualment una de les tècniques més utilitzades en les ciències socials i en qualsevol procés que impliqui una millora de la formació de qualsevol àmbit professional. És per això que s'ha volgut introduir de manera novedosa en la forma-

ció dels tècnics esportius que desenvolupen la seva feina en instal·lacions públiques municipals.

Bibliografia

- ACELL (1989-1995), *Memòria de Formació*, Barcelona.
- AJUNTAMENT DE BARCELONA (1988-1995), *Memòries del programa municipal d'esports per a discapacitats*, Barcelona.
- ANDE (1992-1996), *Memoria de Cursos propuestos por la Fundación ANDE en colaboración con el MEC*, Madrid.
- BIRKENBIHL, M. (1993), *Formació de formadors*, Paraninfo, Madrid.
- DOMÈNECH, J. M. (1980), *Bioestadística. Métodos estadísticos para investigadores*, Herder, Barcelona.
- ELLIOTT, J. (1990), *Investigación-acción en educación*, Morata, Madrid.
- ESCOLA CATALANA DE L'ESPORT (1994), *Programa Tècnic d'Esport Base Adaptat*, Esplugues de Llobregat.
- FEDMF (1996), *Normativa de los Cursos de Formación de Técnicos Especializados en Deporte para minusválidos físicos*, Madrid.
- FRAILE ARANDA, A. (1992), *Investigación-acción como instrumento de formación permanente*, Actes del I Congrés de Ciències Socials i Esport, AEISAD, Burriana.
- GOYETTE, G. LESSARD-HEBERT, M. (1988), *La investigación-acción*, Laertes, Barcelona.
- HERNÁNDEZ, J. (1994), *Activitats físiques adaptades: perspectiva interdisciplinària i bases conceptuals*, Apunts núm. 38, INEFC, Barcelona.
- IMBERNON, F. (1994), *Una tècnica de procés i col·laborativa en la identificació i anàlisi de necessitats de formació del professorat*, Acta del Postgrau de Formació de Formadors en l'àmbit de l'EF i l'esport Curs 93-94, INEFC, Barcelona.
- (1996), *Models i Estratègies de Formació en Educació Física*, Acta del Doctorat de Re-

cerca en Activitat Física i Esport: Teoria i Mètodes. Bienni 1995-1997, INEFC, Barcelona.

- (1996), *Estrategias metodológicas*, Acta del Doctorat de Recerca en Activitat Física i Esport: Teoria i Mètodes. Bienni 1995-1997, INEFC, Barcelona.
- (1994), *La formación y el desarrollo profesional del profesorado. Hacia una nueva cultura profesional*, Graó, Barcelona.
- PALAU, J., RÍOS, M., MARTÍNEZ, J. O. (1994), *FCEM: Salut i Esport. La utilització de l'esport com a mitjà de salut en els seus programes d'activitats, 1990-1994*, FCEM, Barcelona.
- PÉREZ SERRANO, M. (1990), *Investigación-acción. Aplicaciones al campo social y educativo*, Dykinson, Madrid.
- PIDELASERRA, F.R. (1994), *La formació bàsica de tècnics d'esport adaptat a Catalunya*, Apunts núm. 38, INEFC, Barcelona.
- RÍOS, M. (1990-1991), *Memòria Final. Programa L'Esport a l'Abast de Tothom*, Diputació de Barcelona-FCEM, Barcelona.
- (1994), *Anàlisi de les necessitats formatives dels tècnics de la FCEM: proposta de creació de l'Escola Catalana d'Entrenadors i Àrbitres en Esport Adaptat*, Projecte de Postgrau de formació de formadors Curs 93-94, INEFC, Barcelona.
- (1995), *El Deporte como herramienta de integración*, Acta del Postgrau d'AFA Curs 94-95, INEFC, Barcelona.
- (1995), *Estudi de les necessitats formatives en l'esport-integració a Barcelona ciutat*, Projecte del Postgrau en AFA Curs 94-95, INEFC, Barcelona.
- (1996), *El Pla de Formació d'Activitat Física Adaptada a les discapacitats, per als tècnics esportius municipals de la província de Barcelona*, Diputació de Barcelona.
- (1990-1995), *Memòries dels Cursos d'animadors per a la integració de les persones amb discapacitats i sobre els Cursos sobre l'ensenyament de la natació a les persones amb discapacitat física*, Diputació de Barcelona-Ajuntament de Barcelona-FCEMF, Barcelona.
- SPECIAL OLYMPICS ESPAÑA (1993-96), *Memòria de Cursos de Formació*, Barcelona.

ANNEX Núm. 1 EL QÜESTIONARI

QÜESTIONARI PER ALS TÈCNICS ESPORTIUS MUNICIPALS DE LA PROVÍNCIA DE BARCELONA

Aquest qüestionari forma part d'un estudi de la Diputació de Barcelona (Àrea d'Esports), sobre les necessitats de formació en l'àmbit de l'Activitat Física Adaptada. El seu objectiu és el de detectar les opinions i necessitats per poder formular la proposta de millorament que se'n derivi.

Aquest qüestionari és anònim i agraïm per endavant la vostra col·laboració.

1. En la teva activitat de monitor, t'has trobat amb alumnes amb discapacitat?

FÍSICA: NO   SÍ

En el cas d'haver respost SÍ, quin tipus?

- Paràlisi cerebral
- Espina bífida
- Hemiplegia
- Paraplegia
- Amputacions
- Esclerosi múltiple
- Poliomeilitis
- Distròfia muscular
- Altres (especifiqueu-les) _____

Describe breument quines dificultats has trobat per poder desenvolupar la teva tasca:

- Barreres arquitectòniques
- Manca de material adaptat
- Manca de formació suficient
- Manca de monitor de suport
- Problemes de comunicació
- Problemes de rebuig de la resta d'usuaris
- Altres (especifiqueu-les) _____

PSÍQUICA: NO   SÍ

En el cas d'haver respost SÍ, quin tipus?

- Lleuger
- Moderat
- Sever
- Profund

Describe breument quines dificultats has trobat per poder desenvolupar la teva tasca:

- Barreres arquitectòniques
- Manca de material adaptat
- Manca de formació suficient
- Manca de monitor de suport
- Problemes de comunicació
- Problemes de rebuig de la resta d'usuaris
- Altres (especifiqueu-les) _____

SENSORIAL: NO   SÍ

En el cas d'haver respost SÍ, quin tipus?

- VISUAL: Cec total
                           Cec parcial
- AUDITIVA: Sordesa lleugera
                           Sordesa mitjana
                           Sordesa severa
                           Sordesa profunda

Descriu breument quines dificultats has trobat per poder desenvolupar la teva tasca:

EN LA DISCAPACITAT VISUAL:

- Barreres arquitectòniques
- Manca de material adaptat
- Manca de formació suficient
- Manca de monitor de suport
- Problemes de comunicació
- Problemes de rebuig de la resta d'usuaris
- Altres (especifiqueu-les) _____

EN LA DISCAPACITAT AUDITIVA:

- Manca de material adaptat
- Manca de formació suficient
- Manca de monitor de suport
- Problemes de comunicació
- Problemes de rebuig de la resta d'usuaris
- Altres (especifiqueu-les) _____

2. Creus que tens la suficient formació per assumir la integració de les persones amb discapacitat en les teves sessions d'activitat física?

NO   SÍ

3. Per tal de millorar la teva tasca amb el col·lectiu de persones amb discapacitat, assenyala quins són els tipus de cursos de formació que creus que t'ajudarien a aconseguir-ho:

- No tinc necessitats formatives en aquest àmbit
- Cursos introductoris en general (Animadors Esportius per a la Integració)
- Cursos d'especialització d'activitat física en una discapacitat concreta:
  - Física
  - Psíquica
  - Visual
  - Auditiva
- Cursos de natació adaptada per a totes les discapacitats
- Cursos de natació adaptada específics per a persones amb discapacitat:
  - Física
  - Psíquica
  - Sensorial
  - Altres (especifiqueu-les) _____

4. Creus que la integració de les persones amb discapacitat en una instal·lació esportiva és possible?

- a. estic totalment d'acord
- b. estic d'acord amb matisacions
- c. no estic d'acord

En el cas d'haver assenyalat les respostes *b* o *c* explica algun motiu per tenir aquesta opinió:

---

5. Quin és el teu nivell acadèmic (estudis)?

- Certificat d'Estudis Primaris
- EGB
- FP1
- FP2
- BUP
- COU
- UNIVERSITARI

6. Quina és la teva titulació acadèmica esportiva?

- Socorrista
- Monitor de _____
- Tècnic d'esport base
- Entrenador de _____
- Mestre en Educació Física
- Mestre en Educació Especial
- Llicenciat en Educació Física
- Altres (especifiqueu-les) _____

7. En el cas de posseir-ne, especifica la teva formació esportiva per atendre les persones amb discapacitats:

- Sóc autodidacta
- Jornades informatives en esport adaptat de la Secretaria General de l'Esport
- Seminari Internacional d'Activitat Física Adaptada (INEFC)
- Jornades Societat, Esport i Diversitat (UB)
- Curs d'Animador esportiu per a la integració de les persones amb discapacitat (Diputació de Barcelona i/o ajuntaments)
- Entrenador de Natació per la FCEMF
- Curs sobre l'ensenyament de la natació per a persones amb discapacitat física i/o psíquica (Diputació de Barcelona i/o ajuntaments)
- Postgrau en Activitat Física Adaptada (INEFC)
- Assignatures d'educació especial en llicenciatures
- Cursos de gimnàstica correctiva
- Altres (especifiqueu-les) _____

8. Voldries afegir algun comentari, proposta o observació a tot l'anterior?
